

Розглянуто сутність ділових ігор та їх роль у фаховій підготовці майбутніх юристів у вищих навчальних закладах. Висвітлено основні функції ділових ігор. Розглянуто та проаналізовано складові компоненти ділових ігор.

Ключові слова: фахова підготовка, педагогічні технології, вищі навчальні заклади, юридична освіта, ділові ігри.

У каждой игры свои правила

Йохан Хейзинга

Система вищої юридичної освіти в Україні нині набуває нового змісту і змінюється відповідно до нових суспільних потреб (державно-правових, політичних, економічних, культурно-освітніх тощо). Необхідність здійснення правової реформи, створення ефективної системи правового забезпечення в різних сферах суспільного життя, підвищення якості нормотворчої, правоохоронної та правозастосовної діяльності, – все це висуває нові вимоги до рівня підготовки правників у вищих навчальних закладах [1]. Актуальним завданням стає пошук інноваційних форм і методів підготовки юристів: від розроблення і введення в навчальні плани нових перспективних дисциплін до впровадження інноваційних методик викладання правничих наук.

Соціально-економічні перетворення, що відбуваються, зумовили необхідність корінного оновлення системи освіти, методології і технології організації навчально-виховного процесу в навчальних закладах різного типу. Інноваційна спрямованість діяльності викладачів і вихователів, що включає створення, освоєння і використання педагогічних нововведень, виступає засобом оновлення освітньої політики. Ось чому методи інтерактивного навчання набули значного поширення у процесі підготовки майбутніх юристів [1].

Механізми та новітні технології допомагають готувати висококваліфікованих, конкурентоспроможних правників, які здатні виконувати складні науково-дослідні, фахово-прикладні й творчі завдання.

Завданням вищої професійної освіти є підготовка фахівців певної галузі. Традиційне навчання припускає проведення лекційних, семінарських і практичних занять, а також самостійну роботу студентів. При цьому в ході лекцій студенти одержують теоретичні основи знань з дисципліни, а вже на семінарських і практичних заняттях вони поглиблюють і закріплюють ці знання. Проте дана система разом із позитивними сторонами має й істотні недоліки. З часом одержані знання втрачаються, забуваються. А деякі знання з практики виявляються непридатними. Особливо це стосується підготовки юристів. Адже останніми роками в нашій країні йде активна законодавча діяльність у самих різних галузях права. Багато норм піддалися істотним змінам і коректуванню. Тому, почавши працювати, молодий фахівець потрапляє у ситуацію, коли його знання виявляються застарілими або не відповідають дійсності.

Аналіз навчально-виховної діяльності закладів освіти свідчить про те, що незважаючи на ґрунтовні теоретичні розробки вчених, технологічний підхід у практиці роботи вищої школи використовується недостатньо [1].

Велику роль відіграють проблемно-пошукові методи, навчання у малих групах, пізнавальні ігри, засоби мультимедіа, кейс-технології, самостійна робота студентів, та ін. [1]. З упровадженням у навчально-виховний процес сучасних технологій викладачі все більш освоюють функції консультанта, порадника, вихователя.

Аналіз стану використання педагогічних технологій у процесі фахової підготовки майбутніх юристів засвідчив, що значне місце у навчальному процесі займають ігрові методи [1].

Ігрова пізнавальна діяльність спрямована на розвиток умінь аналізувати конкретні практичні ситуації і приймати рішення. В ході гри розвивається творче мислення, а також шліфуються уміння асертивного спілкування.

Саме у процесі навчально-ігрової діяльності її учасники переживають найрізноманітніші емоційно-психічні стани, що загострює їхні відчуття, активізує внутрішні стимули, поглиблює пізнання, посилює прагнення до навчання, усуває напруження, втомлюваність, відчуття перевтоми, невпевненість, сприяє самоутвердженню особистості, посилює її віру в свої сили і можливості.

Використання ділових ігор значно активізує діяльність майбутніх юристів, допомагає проконтролювати рівень засвоєних знань та умінь.

Слід зазначити, що ділову гру необхідно відрізняти від інших активних методів навчання та соціально-психологічного тренінгу. Треба визнати, що в цьому питанні існує велика плутанина: терміни вживаються недбало і часом такі різні методи як групова дискусія, рольові ігри та ділові ігри позначаються загальним поняттям "ділова гра". Труднощі полягають у відсутності тих теоретичних критеріїв, на основі яких можна було б проводити порівняння [3].

Загальнодидактичний аспект ігрової форми розкритий у роботах М.В.Кларіна. Зокрема, автор наголошує, що діловим іграм притаманна: творчість, яка має імпровізаційний та активний характер; емоційність, суперництво та конкуренція; наявність прямих або опосередкованих правил, які відтворюють зміст гри, логічну послідовність її розвитку.

Ділова гра – це моделювання реальної діяльності у спеціально створеній проблемній ситуації. Вона є "засобом і методом підготовки та адаптації до трудової діяльності та соціальних контактів", методом активного навчання, який сприяє досягненню конкретних завдань, структурування системи ділових стосунків учасників. Її конструктивними елементами є проектування реальності, конфліктність ситуації, активність учасників, відповідний психологічний клімат, міжособистісне та міжгрупове спілкування, розв'язання сформульованих на початку гри проблем.

Ділова гра є комплексною, багатофункціональною дією, у межах якої сполучено декілька взаємопов'язаних видів діяльності: аналіз і пошук розв'язання проблем, навчання, розвиток, дослідження, консультування, формування колективної діяльності.

Традиційні ділові ігри мають заздалегідь розроблений сценарій, орієнтовані на вирішення типових проблемних ситуацій, мають на меті навчити учасників гри оптимально розв'язувати ці проблеми [2].

Характерними ознаками ділових ігор є: отримання результатів, спрямованих на розв'язання проблем за короткий проміжок часу; зацікавленість учасників гри, а отже, й підвищена, порівняно з традиційними методами, ефективність навчання; науково-педагогічний працівник безпосередньо перевіряє знання студентів, їхню підготовку, уміння розв'язувати проблеми.

Усі ділові ігри можна класифікувати за часом проведення (ігри без обмежень часу, з обмеженням часу, в реальному часі); за оцінкою діяльності (гру кожного учасника оцінюють або ні); за остаточним результатом (ігри з жорсткими правилами та відкриті ігри); за завершальною метою (навчальні, пошукові, констатуючі); за методологією проведення (рольові, групові, імітаційні, організаційно-діяльнісні, інноваційні, ансамблеві); за сферою використання (промислові, навчальні, кваліфікаційні).

Ділова гра, імітуючи окрему ситуацію, дає змогу розв'язувати конкретно сформульовані завдання та проблеми, розробляти методи розв'язання проблем. Вона має жорстоку структуру і правила, її головною функцією є вироблення навичок та вмінь діяти у стандартних ситуаціях. Ділову гру використовують для засвоєння нового та закріплення старого матеріалу з рівних позицій [2].

У вищому навчальному закладі застосовують різноманітні модифікації ділових ігор: імітаційні, оперативні, рольові ігри, діловий театр, психо-соціодрама.

Імітаційні ігри. На заняттях імітують діяльність певної організації, підприємства, навчально-виховного закладу тощо. Можуть імітувати події, конкретну діяльність людей (ділова нарада, обговорення плану) та умови, у яких відбувається подія (зал засідань, кабінет керівника). Сценарій імітаційної гри, крім сюжету подій, містить опис структури і призначення процесів і об'єктів, що їх імітують.

Оперативні ігри. Допомогають відпрацювати використання конкретних операцій, наприклад, методики написання твору, методики організації та проведення тренінгових занять, специфіки обчислення тощо. Ігри цього виду проводять в умовах, які імітують реальність.

Рольові ігри. У них відпрацьовують тактику поведінки, дій, функцій і обов'язків конкретної особи. Для проведення рольових ігор розробляють модель-п'єсу ситуації, між учасниками розподіляють ролі.

"Діловий театр". Розігрують якусь ситуацію і поведінку людини в цій ситуації. Студент має мобілізувати весь свій досвід, знання, навички, зуміти вживатися в образ певної особи, зрозуміти її дії, оцінити ситуацію і знайти правильну лінію поведінки.

Основне завдання методу інсценізації – навчити студентів орієнтуватися в різноманітних обставинах, давати об'єктивну оцінку своїй поведінці, враховувати можливості інших людей, встановлювати з ними контакти, впливати на їхні інтереси, діяльність. Для ділових ігор цього виду складають сценарій, де описано конкретну ситуацію, функції і обов'язки діючих осіб, їх завдання.

Психодрама і соціодрама дуже близькі до рольових ігор і "ділового театру. Це також театр, але вже соціально-психологічний, у якому відпрацьовують уміння відчувати ситуацію в колективі, оцінювати і змінювати стан іншої людини, уміння ввійти з нею в контакт. Такі види ігор найчастіше використовують у процесі підготовки майбутніх учителів, соціальних працівників, практичних психологів.

Як правило, ділова гра складається з таких етапів: ознайомлення учасників гри з метою, завданнями та умовами гри; інструктаж щодо правил проведення гри; утворення учасниками гри робочих груп; аналіз, оцінка та висновки результатів гри.

На першому етапі – підготовчому – обґрунтовують вибір гри, визначають ігрові цілі та завдання, формують проблемну ситуацію, розробляють сценарій гри, готують інформаційний і методичний матеріал.

На другому етапі розглядають правила проведення гри та функції гравців.

Третій етап залежить від змісту та форми конкретної гри і полягає в обговоренні учасниками гри поставлених проблем, прийнятті узагальнених рішень, їхньому аналізу [2].

Діяльність учасників гри оцінюється по трьох рівнях: діловому, комунікативному, етичному. Діловий рівень відображає ступінь підготовки, засвоєння матеріалу і професійні знання слухачів. Комунікативний рівень враховує культуру мовлення, лаконічність, логіку у відповідях, тобто комунікативні якості мови. Етичний рівень включає манеру поведінки, уміння пояснювати або доводити терпляче і тактовно, відповідати коректно, успішно використовувати невербальні засоби дії на аудиторію.

Ділові ігри відносяться до категорії найскладніших форм групової роботи. Практика показує, що недостатньо підготовлені ігри швидше шкодять, ніж приносять користь. Широке використання ділових ігор дає можливість для обміну думками, виявлення розбіжності в інтерпретації тих чи інших теоретичних ідей, та передбачає удосконалення комунікативної компетенції на психолінгвістичному рівні [3].

Оптимальність процесу професійного становлення майбутніх фахівців, у значній мірі забезпечується за рахунок використання у навчальному процесі ділових ігор.

Отже, ділова гра належить до активних методів навчання, які забезпечують активну творчу діяльність студента, створюють умови для підвищеної мотивації та емоційності, розвивають критичне мислення.

Література

1. *Стан використання педагогічних технологій у фаховій підготовці юристів* [Електронний ресурс] – Режим доступу: // http://ito.vspu.net/upload/zbirnuku/imad/z_30/zmist.htm
2. *Ортинський В. Л.* Педагогіка вищої школи. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
3. *Ромашина Л. М.* Роль ділових ігор у процесі підвищення комунікативної компетентності студентів-психологів / Л. М. Ромашина, С. М. Калаур

[Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/NIO_2007/Pedagogica/18763.doc.htm

Djulay G. G. The importance of role plays in training the future lawyers

The essence of role plays in training the future lawyers at universities has been discovered. The main functions of role plays have been highlighted. The components of role plays have been analyzed.

Key words: pedagogical technologies, university, law education, role play.